

Tjänsteskrivelse

2023-11-27

Diarienummer: 23AFN113, 23ON207

Handläggare:

Elin Fridell, Linda Sängstuvall

026-17 80 00

elin.fridell@gavle.se,
linda.sangstuvall@gavle.se

Nämnd:

Arbetsmarknads- och
funktionsrättsnämnden
Omvårdnadsnämnden

Hantering av hörhjälpmedel inom Valfärd Gävle och omvärldsanalys av hur arbetet med hörselfrågor ser ut i andra kommuner

Sammanfattning av ärendet

Gävle kommun har fått ett förslag från Hörselskadades förening (HRF) om att inrätta tjänster för syn- och hörselinstruktörer. En enkätundersökning har genomförts för att undersöka hur Valfärd Gävle arbetar med frågor kring hörselnedsättning och hantering av hörhjälpmedel. Synpunkter från olika funktioner inom verksamheten har också samlats in. En omvärldsanalys av hur andra kommuner arbetar med frågan har gjorts genom dialog med fyra kommuner som har syn- och hörselinstruktörer för att få insikt kring deras arbete.

Enkätresultaten visar att medvetenheten om hörselnedsättningar är hög och att det finns en efterfrågan på kompetensutveckling, särskilt vad gäller tekniska frågor och underhåll som görs mer sällan. I omvärldsanalysen framkommer att syn- och hörselinstruktörerna har en central roll och utbildar både kollegor och enskilda personer i deras hem. Kommuner med syn- och hörselinstruktörer upplever gränsdragningsproblem gentemot regionen angående uppdraget och ansvar kring förskrivning av hjälpmedel.

Föreslagna åtgärder inkluderar att enhetscheferna ska inventera utbildningsbehov, ta fram en plan för kompetensutveckling, inhämta underlag för utveckling ur ett brukarperspektiv, genomföra en ekonomisk analys för att vidareutveckla området, samt

undersöka kostnadsbesparingar och andra vinster som kan finnas med ett proaktivt arbete. Vidare bör samverkansmöjligheter med regionen och andra kommuner ses över.

Bakgrund

Hörselskadades förening (HRF) i Gävle har i skrivelse till Gävle kommuns funktionsrättsråd lyft förslag om inrättande av tjänster som syn- och hörselinstruktörer. Funktionsrättsrådet har därefter vänt sig till Valfärd Gävle för att efterhöra sektorns syn på förslaget. Med utgångspunkt i detta har en utredning gjorts för att undersöka hur verksamheterna inom Valfärd Gävle i dag arbetar med frågor runt hörselnedsättning och hantering av hörhjälpmedel.

Tillvägagångssätt

Uppgifter om medarbetarnas kompetens avseende att kommunicera och bemöta personer med nedsatt hörsel och kunskapen kring hantering och rengöring av hörhjälpmedel har samlats in genom att en enkät skickats ut till enhetschefer inom Valfärd Gävle, både i egen regi samt till externa utförare.

En omvärldsanalys avseende hur andra kommuner som har tjänster som syn- och hörselinstruktörer har genomförts, dels genom tillgänglig information på hemsidor, dels genom intervjuer. Kontakt har tagits med Norrköpings kommun, Uppsala kommun och Örebro kommun. Dessa är av liknade storlek som Gävle kommun och brukar således anses vara jämförbara. Därutöver har kontakt tagits med Borlänge kommun då Dalarnas arbete med syn- och hörselinstruktörer lyftes fram i skrivelsen från HRF till Funktionsrätt Gävle. Dialogen har i huvudsak skett med anställda syn- och hörselinstruktörer och i vissa fall har även ansvarig chef för verksamheten deltagit.

Vidare har även verksamhetscheferna inom Valfärd Gävles hälso- och sjukvårdskontor, medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) samt medicinskt ansvarig rehabilitering (MAR) tillfrågats om hur arbetet inom syn- och hörselområdet bedrivs.

Utredning

Målgrupp

Hörselskadades riksförbunds (HRF) har sammanställt statistik¹ från SCB och en egen utförd enkät gällande hörselnedsättning och behov av att använda hörapparat. HRF utgår från data insamlat 2019 och i deras underlag framkommer att cirka 18 procent av befolkningen har någon form av hörselnedsättning. Andelen ökar med stigande ålder och i gruppen personer mellan 65–74 år uppges andelen vara drygt 30 procent. För personer i åldern 75–84 år är andelen högre och motsvarande drygt 43 procent och bland de över 85 år uppgavs 59 procent ha en hörselskada. I HRF:s samställningen framkommer även att andelen som har behov av hörhjälpmedel ökar med stigande ålder. I åldersgruppen 65–84 år är det drygt 13 procent som använder hörapparat och i åldersgruppen över 85 år är motsvarande andel nästan 32 procent.

För att få en uppfattning om ungefärligt antal personer i Gävle kommun skulle procenten i riket kunna räknas om på befolkningsdata² för kommunen. Detta ger att gruppen över 65 år i Gävle kommun som använder hörapparat består av cirka 3400 personer och den totala gruppen med någon form av hörselnedsättning uppgår till drygt 18 000 personer.

Tillgång till syn- och hörhjälpmedel

För att få tillgång till olika typer av hjälpmedel behöver dessa förskrivas. De som förskriver hjälpmedel med utgångspunkt från hälso- och sjukvårdslagen (HSL) är i regel legitimerade yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. På syncentralen finns synpedagoger och optiker som är förskrivare och på hörcentralen finns audionomer.

Att förskriva ett hjälpmedel innebär enligt Socialstyrelsens termbank; en åtgärd för att förse en person med hjälpmedel. Vidare framgår i anmärkningen att ” Processen för förskrivning av hjälpmedel omfattar utprovning, eventuell specialanpassning, information, träning och uppföljning”³. Detta innebär att eftersom Regionen är den som förskriver hjälpmedel inom området så har de ansvar att se till att den som fått hjälpmedlet får möjlighet att träna på hur det används.

¹ HRF, [Hörselskadade i siffror 2020 \(hrf.se\)](https://hrf.se/rapporter/horselskadade-i-siffror-2020) (hämtad: 2023-11-20)

² SCB, [Folkmängden den 1 november efter region, ålder, kön och år. PxWeb \(scb.se\)](https://pxweb.scb.se/) (hämtad: 2023-11-21)

³ Socialstyrelsen, [Socialstyrelsens termbank](https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/centrala-tydningar-och-termbanker/) (hämtad: 2023-11-21)

Syn- och hörselinstruktörer

Syn- och hörselinstruktörer är inte en insats som kommunen enligt lag har en skyldighet att tillhandahålla. Eftersom det är regionen som förskriver syn-, hörhjälpmedel har de huvudansvaret för stöd till den enskilde i användandet av hjälpmedlet.⁴

Syn- och hörselinstruktörer som tjänst till kommunmedborgare uppstod på 80-talet, då under titeln *heminstruktör*, i början var fokus på synskadade⁵. Idag är det cirka 90 kommuner som erbjuder sina invånare hjälp och stöd från en syn- och hörselinstruktör. Hur arbetet ser ut varierar lite mellan de olika kommunerna. En del kommuner erbjuder stöd till samtliga invånare i andra behöver en viss ålder uppnått för att kunna ta del av stödet.

Vad gör en syn- och hörselinstruktör?

De tjänster som en syn- och hörselinstruktör ska tillhandahålla skiljer sig kommunerna emellan. Något förenklat så framträder två olika typer av uppdrag som syn- och hörselinstruktören kan ha:

- Uppdraget kan vara utformat så att syn- och hörselinstruktörerna ska erbjuda insatser av typen stöd i vardagen och "hjälp till självhjälp" som att visa hur skötsel och underhåll av hjälpmedel går till.
- Uppdraget kan också innebära att syn- och hörselinstruktören utöver självhjälp till den enskilde även har ansvar att samordna och utbilda inom syn- och hörselområdet i kommunen. Vidare att utbilda kring vilka hjälpmedel som finns att tillgå samt hur de fungerar. Målgruppen kan vara kunder, anhöriga eller personal inom vård- och omsorg. Det finns även exempel där syn- och hörselinstruktörer har i uppdrag att stödja kunder vid kontakt med specialistläkare eller vid exempelvis ansökningar om bostadsanpassningar.

⁴ SFS (2017:30) *Hälso- och sjukvårdslagen* 8 kap. 7 § och 12 kap. 5 § samt Socialstyrelsen, [Förskrivning av hjälpmedel \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/for-skrivning-av-hjalpmedel) (hämtad: 2023-11-21)

⁵ Syn- och hörselinstruktörsföreningen, [Om föreningen – SHIF-S \(wordpress.com\)](https://www.shif-s.com/) (hämtad: 2023-11-21)

Utbildning till syn och hörselinstruktör

Det finns en utbildning till syn- och hörselinstruktör, vilket består av heltidsstudier i totalt 8 veckor. Utbildningen är uppdelad på två delar och där den ena delen, riktad mot hörsel, ges av Hörselskadades riksförbund och den andra, inriktad mot syn, ges av Irisförvaltning. Det framkommer inte att det är några specifika förkunskapskrav för utbildningen. De olika delutbildningarna verkar ges en gång per år och då köper intresserade organisationer platser till sina anställda.⁶

Hur arbetar verksamheterna i Gävle kommun idag?

Totalt har tjugoåtta olika verksamheter inkommit med enkätsvar, de flesta från hemtjänst eller vård- och omsorgsboenden. Se diagram 1. Hemtjänst och vård- och omsorgsboenden är troligen också de verksamheter som kommer i kontakt med flest hörselskadade, med tanke på antalet individer med insatser och den ökade prevalensen av hörselskador hos en äldre. Då de inkomna svaren är likartade och i huvudsak kommer från dessa två verksamhetsområden dras slutsatsen att svaren kan anses relativt representativ för kunskapsnivån ute i verksamheterna.

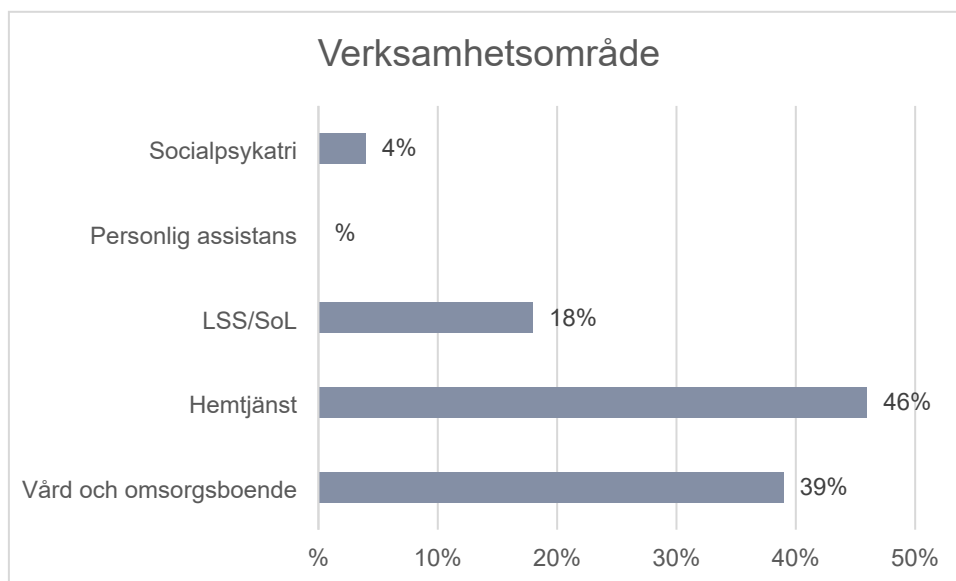

Diagram 1.

⁶ HRF, [Utbildning i hörselkunskap - Hörselskadades Riksförbund \(hrf.se\)](https://www.hrf.se) (hämtad: 2023-11-21) samt mailkonversation med Karin Hjalmarsson Irisförvaltning, 2023-11-17. Priset för utbildningen i Hörselkunskap är 26 500kr tillkommer ev moms och boende under kursveckan på plats. Priset för utbildningen i synkunskap är 37 500kr med boende men exklusive moms.

Ute i verksamheterna har och använder en relativt stor grupp av kunder/brukare hörhjälpmedel. Det är endast 11 procent av de verksamheter som besvarat enkäten som uppger att de inte har någon i sin verksamhet med behov av hörhjälpmedel.

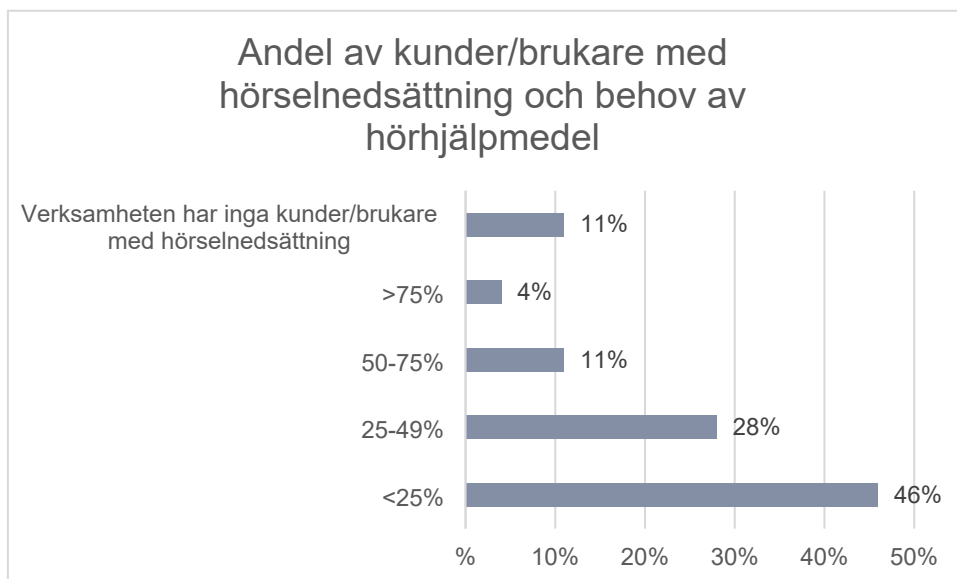

Diagram 2.

Det finns en medvetenhet ute i verksamheterna om hörselnedsättningar och att det är viktigt för kunden brukaren att få sina behov inom området tillgodosedda. Den enskildes behov i regel dokumenterade i genomförandeplan (88 procent), andra uppger att det även kan finnas i vårdplan och i TES⁷. Däremot är det mindre vanligt att det finns mer praktiska instruktioner hemma hos kund/brukare kring hjälpmedlet.

⁷ TES är ett system där uppdrag och insatser registreras.

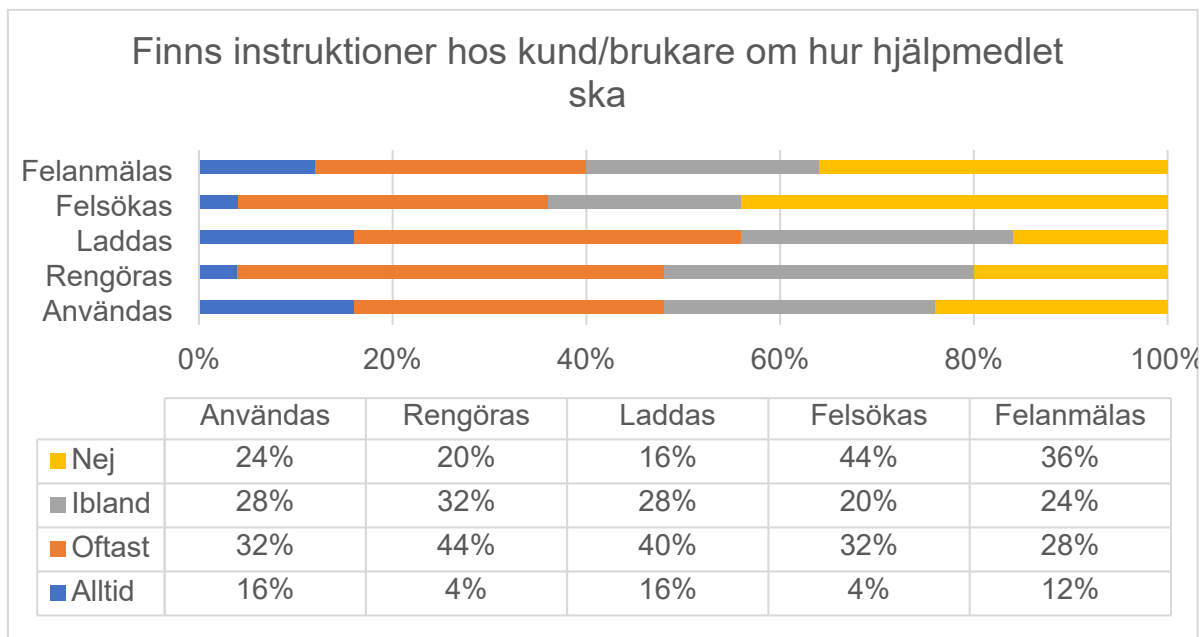

Diagram 3.

I svaren från verksamheterna framkommer att det finns en efterfrågan på kompetensutveckling inom hörselområdet. Verksamheterna har en medvetenhet om frågorna och vill utvecklas och bli bättre på att möta sina kunder/brukares behov. De flesta chefer skattar sina medarbetares kunskaper som medelgoda inom området. Det är 18 procent som uppger att det har någon i verksamheterna med utbildning inom alternativ kommunikation, dock är det en fjärdedel av cheferna som uppger att de inte har kunskap huruvida någon har den kompetensen. Relativt få, 14 procent, av verksamheterna uppger att de arbetar med ombud vad gäller fördjupad kompetens inom hörselområdet.

När det kommer till vilken typ av kompetensutveckling som efterfrågas är det tekniskt handhavande som efterfrågas mest. Men det finns även en efterfrågan på hur de kan bli bättre på tidigt upptäcka behov av hjälpmedel och hur kommunikationen kan underlättas.

Det framkommer av verksamhetschefer samt MAS/MAR att det i dagsläget inte finns något särskilt arbete kring kompetensutveckling inom syn- och hörselnedsättning. Däremot framgår det att det finns verksamheter både inom egen regi och i extern regi, där det finns medarbetare med extra kompetens inom området. Upplevelsen är att det *mycket sällan* eller *aldrig* rapporteras avvikelser med koppling till syn- eller hörhjälpmedel.

Omvärldsbevakning

Gävle kommun ingår som en av nio kommuner i Resultatnätverket R9. Övriga kommuner i nätverket är Eskilstuna, Jönköping, Linköping, Norrköping, Södertälje, Uppsala, Västerås samt Örebro. Resultatnätverket R9 används för att följa och jämföra utvecklingen i nio ungefär lika stora kommuner. Av dessa är det i dagsläget fem kommuner, Linköping, Norrköping, Uppsala, Västerås och Örebro, som har syn- och hörselinstruktörer i någon form. De som inte har i dagsläget är, Eskilstuna, Gävle, Jönköping och Södertälje. Nedan följer en sammanfattning av vad som framkommit i samtalen med de olika kommunerna gällande hur arbetet med syn- och hörselinstruktörer ser ut i deras kommuner. Utöver de tre kommuner som ingår i R9-nätverket så redogörs även för hur de arbetar i Borlänge.

Norrköpings kommun

I Norrköping har de haft *heminstruktörer* sedan 1987. I början hjälpte de bara till vid synskador men uppdraget innefattar nu både syn- och hörselskador. De bytte namn från heminstruktörer till syn- och hörselinstruktör för ett år sedan, tidigare arbetade de mer specialiserat mot syn eller hörsel. Idag är det två instruktör anställda på heltid som arbetar med båda typerna av funktionsnedsättning. Organisatoriskt tillhör det vård och omsorgskontoret och har i nuläget sin placering under en chef inom LSS.

Målgruppen för syn- och hörselinstruktörerna i Norrköping är personer över 18 år. De flesta som behöver deras hjälp är äldre som redan har olika insatser från kommunen. De uppger själva att en viktig del i deras arbete är att agera bro mellan individen och personalen som båda ofta båda saknar kunskap om strategier och möjliga hjälpmedel.

I början bestod uppdraget som heminstruktör i Norrköping främst av att gå hem till kunder och hjälpa till med anpassningar, hjälp till självhjälp. På senare år har dock uppdraget kommit att förändras till att innefatta mer stöd för att utbilda och informera omvårdnadspersonal. Syn- och hörselinstruktörerna är ute och träffar blivande undersköterskor och erbjuder även praktisk övning på olika typer av hjälpmedel till anställd personal ute i verksamheterna. I dagsläget går ungefär 40 procent av arbetstiden åt till att erbjuda information och utbildning. Utöver information och utbildning så gör de även hembesök och hjälper till med anpassningar i hemmet, på

arbetsplatser, daglig verksamhet men även vid flytt till annat boende. De finns även tillgängliga för drop-in stöd på träffpunkt för seniorer en gång i veckan.⁸

Uppsala kommun

I Uppsala har de haft verksamhet för anpassningar i hemmet för syn- och hörselskadade sedan 1993. Under 2014 fick de uppdrag att arbeta utifrån syn- och hörselinstruktörskonceptet och började under 2021 arbeta som de gör idag. Det är två heltidsanställda syn- och hörselinstruktörer och organisatoriskt tillhör de Äldrenämnden och ligger under förebyggande insatser och anhörigcentrum.

I Uppsala har syn- och hörselinstruktörerna en samordnande roll med ansvar för att utbilda och bidra med kompetensutvecklingen inom syn- och hörsel. De är exempelvis ansvariga för att erbjuda grundutbildning för hörselombud och erbjuda dessa nätverksträffar. Det ingår även för syn- och hörselinstruktörerna att delta i nätverket för syn- och hörselinstruktörer i länet och aktivt sprida information och kunskap till andra berörda verksamheter inom Uppsala kommun. De är även tydliga med att insatserna som syn- och hörselinstruktörerna erbjuder är ett komplement till de insatser som regionens hälso- och sjukvård har ansvar för. De hjälper tillexempel inte till med teknik utan det får regionen som föreskrivit hjälpmedlet hantera.⁹

Örebro kommun

I Örebro har de två syn- och hörselinstruktörer som arbetar 90 procent vardera i uppdraget. Organisatoriskt ligger de under Vård och omsorgsförvaltningen och tillhör förebyggande och frivilligheten. I Örebro har det funnits syninstruktörer under lång tid och för ungefär tio år sedan inkluderades även hörsel i uppdraget vilket upplevs som positivt då många äldre har både syn- och hörselnedsättning och när båda sviktar blir det svårare för den enskilde.

Syn- och hörselinstruktörerna i Örebro arbetar mot alla kommunens invånare som fyllt 18 år. Största målgruppen är äldre, därefter kommer en grupp yngre synskadade som behöver stöd för att kunna leva sitt liv så självständigt som möjligt.

⁸ Lars Andersson, Syn- och hörselinstruktör, Norrköping kommun, intervju 2023-11-16.

⁹ Therese Lundgren, enhetschef, Linda Almström, syn- och hörselinstruktör och Lena Enlund, syn- och hörselinstruktör. Uppsala kommun. Intervju 2023-11-17.

De tjänster de erbjuder är kostnadsfria och det behövs inget biståndsbeslut. Uppdragen kan aktualiseras från många olika aktörer. Förutom när kunden själv kontaktar så kan uppdrag komma från myndighetskontoret, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, omvårdnadspersonal eller anhöriga. De får även många uppdrag från Audiologiska kliniken och Syncentralen som de har ett nära samarbete med.

I syn- och hörselinstruktörernas uppdrag i Örebro ingår teknisk hjälp som att serva hörapparater, träning i hantering och hur hjälpmedlen fungerar. Därutöver är de ute och utbildar personal och informerar och ger tips om syn- och hörhjälpmedel. Det är även behjälpliga när synskadade ska lära sig hitta i sin omgivning.¹⁰

Borlänge kommun

I Borlänge har de en arbetsterapeut som arbetar med syn- och hörseluppdrag på heltid. Beslut om att anställa någon i det uppdraget togs 2014 och då med uttalat fokus på rehabiliteringsperspektivet. Syftet med uppdraget är att uppmuntra personen att genom träning och nya strategier bli så självständig som möjligt. Fokus ska vara hjälp till självhjälp och syn- och hörselinstruktören ska fungera som ett *extra rehabiliteringsstöd utöver det regionen* erbjuder.

Besök är kostnadsfria och det flesta kunder är äldre. Vid hembesök gör även en översyn utifrån fallprevention och om behov föreligger av andra hjälpmedel än för syn- och hörsel kan dessa föreskrivas. Visar det sig vid hembesöket att det föreligger behov av någon bostadsanpassning kan intyg för ansökan om detta skrivas. Ärenden aktualiseras oftast genom att kunden själv ringer, anhörig tar kontakt eller att övrig vårdpersonal inom Borlänge kommun hör av sig. Sedan kommer även ärenden från regionen, dvs syn- och hörcentral. Utöver hembesök ingår i rollen att erbjuda utbildning och kompetensutveckling till vård- och omsorgspersonal inom syn- och hörselområdet.¹¹

¹⁰ Ingela Öhrling-Loiske, Syn- och hörselinstruktör. Örebro kommun. Mailkonversation 2023-11-09 till 2023-11-17.

¹¹Ulrika Storerkers, Leg. Arbetsterapeut med syn och hörseluppdrag. Borlänge kommun. Mailkonversation 2023-10-23.

Analys och rekommendationer

I nedan avsnitt följer en analys på samt beskrivning av de slutsatser som går att göra utifrån ovan resultat. Därefter följer rekommendation framåt.

Finns ett behov av att utveckla arbetet

Syn- och hörselnedsättningar är ett viktigt område, och det finns en medvetenhet om frågorna och en vana att möta kunder och brukare med syn- och hörselnedsättning ute i verksamheterna. Upplevelsen av att det mycket sällan eller aldrig rapporteras avvikelser med koppling till syn- eller hörhjälpmedel tyder på att kompetens finns för att hantera det dagliga användandet av hjälpmedel hos medarbetarna.

Då det är ett stort antal av Gävle kommuns invånare som har en hörselnedsättning, framför allt bland de äldre, där många även erhåller olika typer av insatser från kommunen, finns ett behov av att sträva efter utveckling för att möta målgruppen. Gävle kommun behöver se till det finnas en hög grundkompetens hos medarbetarna för att kunna möta kunder och brukares behov. För att lyckas med det behöver det finnas rutiner, strategier och kontinuerlig kompetensutveckling inom området. Som det ser ut idag är det ingen som har ett övergripande ansvar för att kunna erbjuda fördjupade kunskaper, samverka med regionen i frågorna och samordna kompetensutvecklingen inom området.

Målgrupp

Det finns olika faktorer som spelar in när det handlar om att utveckla det stöd Gävle kommun kan erbjuda till medborgare med antingen syn- eller hörselnedsättning. Ett exempel är att det är viktigt att först och främst identifiera vilket stöd som skall rikta sig till vilken eller vilka målgrupper.

För det finns egentligen två olika grupper av medborgare att ta hänsyn till när behovet av stöd till gruppen syn- och hörselnedsatta behandlas: Dels är det gruppen funktionsnedsatta medborgare som en homogen grupp, dels gruppen funktionsnedsatta medborgare som har behov av insatser utifrån socialtjänstlagen (SOL) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). I den omvärldsanalys som gjorts så verkar det som att den andel medborgare som nyttjar syn- och hörselinstruktörer i de flesta fall även har behov av andra biståndsinsatser exempelvis hemtjänst.

Behov av kompetensutveckling

Gävle kommun har en stor målgrupp med behov av hjälpmedel ute i kärnverksamheterna, detta innebär att det behöver finnas goda kunskaper och hög grundkompetens hos medarbetarna för att kunna möta kunder och brukares behov.

Enkätundersökningen visar på att det finns en efterfrågan på mer kompetensutveckling inom området. På undersköterskeutbildningen på Komvux berörs syn- och hörselnedsättning i två kurser, det ingår dock inte något praktiskt handhavande.

Just hjälpmedelsområdet är tekniskt och det finns ett stort antal olika hjälpmedel vilket gör det svårt att som medarbetare ha kunskap om alla olika kundens specifika hjälpmedel. Det som efterfrågas av många är utbildning i praktiskt handhavande och mer tekniskt underhåll.

Det som också framkommer är att en andel av enhetscheferna faktiskt inte riktigt har helheten av vilken kompetens medarbetarna har inom olika områden. Ett arbete för att få till ett väl fungerande systemstöd är på gång i organisationen, men för att veta nuläget och behoven av kompetensutveckling skulle en inventering av kunskapsnivån behöva göras ute i verksamheterna. Detta för att kunna veta *vilken* kompetensutveckling som verksamheterna *faktiskt behöver*. Det finns även, med tanke på personalomsättning, ett behov av att se till att olika typer av kompetensutveckling erbjudas regelbundet.

Rutiner och dokumentation

I enkätsvaren framkommer att *behoven* av stöd och hjälpmedel i hög grad finns dokumenterade i genomförandeplan men när det kommer till information om handhavandet av det tekniska hjälpmedlet så finns inte alltid detta eller så är det dokumenterat på olika ställen. Gävle kommun behöver se över och tydliggöra rutiner gällande hjälpmedel avseende var och vad som ska finnas.

Syn- och hörselinstruktör roll och uppgift

Den bild som framkommer i dialogen med syn- och hörselinstruktörer i andra kommuner är att det är efterfrågade insatser som de erbjuder medborgarna. Där det går att se vinster både för den enskilde och samhället i stort. Framför allt är det ett förebyggande arbete, som kan öka möjligheterna för personer att klara sig utan eller med mindre insatser längre där det tydligt skulle kunna gå att se samhällsekonomiska vinster med att införa den här typen av tjänst. Det är i så fall en fråga som skulle behöva utredas ytterligare.

Utöver det förebyggande arbetet beskriver de att deras roll kompenserar för det *glapp* som finns mellan det stöd regionen erbjuder och det faktiska och oftast praktiska stöd som den enskilde har i hanteringen av sina hjälpmedel. Här ligger den största vinsten hos individen och hos anhöriga som får ökad möjlighet till delaktighet och självständighet och som troligen får en större tillgänglighet på stöd.

Syn- och hörselinstruktörerna fungerar ofta som specialister i organisationen och omvärldsbevakare och håller sig uppdaterade på vad som händer inom området samt sköter samverkan med regionen och intresseorganisationer. Den rollen kan ses som värdefull både för kommunen och samverkanspartner. De syn- och hörselinstruktörer som kontaktas i den här utredningen har alla en central roll i kompetensutvecklingen av vård- och omsorgspersonal ute i verksamheterna. Utredare anser att det vore positivt att det är någon som har uttalat ansvar för frågan. Det ökar möjlighet till kontinuitet och kvalitet inom kompetensområdet.

Gränsdragningsproblematik

Syn- och hörselinstruktörer återfinns i ungefär 90 av landets 290 kommuner och inom jämförelsenätverk R9 så är det fem av nio som erbjuder detta. Att det finns ett behov av hjälp och stöd liknade det syn- och hörselinstruktörerna erbjuder och att det är en bra insats kan nog anses klargjort i den dialog som skett med andra kommuner. Samtidigt framkommer det att flera av dem upplever att det uppstår gränsdragningsproblematik gentemot regionen gällande syn- och hörselinstruktörernas uppdrag och vad regionen ska tillhandahålla. Detta då det är regionen som förskriver hjälpmedlen och därmed har det ansvar som följer med förskrivningen.

Om Gävle kommun skulle vilja inrätta tjänster liknade syn- och hörselinstruktörer skulle gränserna för uppdraget behöva tydliggöras och en överenskommelse med Regionen om hur samverkan och rollerna ska se ut tas fram.

Diskussion

Att fånga arbetet och kompetensen runt en så pass stor målgrupp som återfinns i så många verksamheter som personer med hörselnedsättning är inte helt enkelt. Storleken på målgruppen gör variationen av hjälpmedlen många och behovet av kompetens hos den enskilde medarbetaren stort. Vilken kompetens som medarbetarna har bygger på en skattning om kompetens från chefer, för att veta mer om hur kunder och brukarna upplever att det fungerar ute i verksamheterna skulle deras tankar

behöva fångas in. Vad gäller kompetensutvecklingen inom området är utredares upplevelser att det saknas en tydlig struktur för hur och när kompetensutvecklingen ska ske och att hur samverkan med Regionen inom området ska se ut. Gävle kommun skulle behöva överväga om sättet och omfattningen av den kompetensutveckling som erbjuds inom området behöver vidareutvecklas.

Eventuellt införandet av syn- och hörselinstruktörer handlar kanske inte så mycket om det finns ett behov av de insatser de erbjuder, för det verkar det göra. Frågan handlar snarare om det är kommunens uppgift att kompensera för Regionens brister när det kommer till syn- och hörselrehabilitering? Finns det sätt för kommunen att möta behoven utan att gå in och tangera eller ta över Region Gävleborgs ansvar? I omvärldsbevakningen berättade Uppsala att det behövs tydliga gränser för syn- och hörselinstruktörernas uppdrag. Där är de tydliga att de inte räcker till för att hjälpa till med allt utan att Regionen måste ta sin del av ansvaret och att syn- och hörselinstruktörerna har ett ansvar för att se till att hålla en hög grundkompetens ute i verksamheterna.

Om Gävle kommun skulle vilja utveckla verksamheten genom att anställa syn- och hörselinstruktörer eller personer med liknade uppdrag är utredares åsikt att ramarna för uppdraget behöver klargöras, tänkt målgrupp och hur samverkan med regionen ska ske.

Rekommendationer

- Uppdra till enhetscheferna att inventera utbildningsbehov.
- Ta fram plan för kompetensutveckling inom området.
- Inhämta underlag om hur området kan utvecklas utifrån ett brukarperspektiv.
- Göra en grundlig analys avseende vilka ekonomiska förutsättningar som finns för att vidareutveckla arbetet inom området syn- och hörselnedsättningar.
- Genomföra en analys avseende vilka eventuella kostnadsbesparingar eller andra vinster som skulle kunna göras med ett mer proaktivt arbete inom området.
- Se över samverkansmöjligheter med regionen och eventuella kranskommuner.

Elin Fridell

Linda Sängstuvall

Utredare

Sektor Vårld

Referenslista

HRF, [Hörselskadade i siffror 2020 \(hrf.se\)](https://www.hrf.se) (hämtad: 2023-11-20)

HRF, [Utbildning i hörselkunskap - Hörselskadades Riksförbund \(hrf.se\)](https://www.hrf.se) (hämtad: 2023-11-21)

SCB, [Folkmängden den 1 november efter region, ålder, kön och år. PxWeb \(scb.se\)](https://www.scb.se) (hämtad: 2023-11-21)

SFS (2017:30) *Hälso- och sjukvårdslagen* 8 kap. 7 § och 12 kap. 5 §

Socialstyrelsen, [Förskrivning av hjälpmedel \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se) (hämtad: 2023-11-21)

Socialstyrelsen, [Socialstyrelsens termbank](https://www.socialstyrelsen.se) (hämtad: 2023-11-21)

Syn- och hörselinstruktörsföreningen, [Om föreningen – SHIF-S \(wordpress.com\)](https://www.shif-s.com) (hämtad: 2023-11-21)